

Sundbyberg 2020-05-11

Diarienummer: S2020/00536/SF

Vår referens:
Mikael Klein
mikael.klein@funktionsratt.se

Mottagare:
Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
karin.m.gustavsson@regeringskansliet.se

Remissvar: En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering, SOU 2020:6

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 46 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar ca 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

I alla delar av sjukförsäkringssystemet finns människor som är medlemmar i något av våra medlemsförbund. Många av de som lever med en kronisk sjukdom eller funktionsnedsättning har ett långvarigt, ibland livslångt behov av en fungerande sjukförsäkring. Vi har välkomnat denna utredning och följt den engagerat.

Sammanfattning

Vi tillstyrker utredningens samtliga förslag. Vi hävdar att den nuvarande tillämpningen urholkat sjukförsäkringens grundläggande samhällsfunktion. I vissa delar motverkar den sitt viktigaste syfte, att möjliggöra för människor att uppnå en försörjning genom eget arbete. Behovet av reformer är stort och utredningens förslag är väl underbyggda och skulle innebära avgörande steg i rätt riktning.

En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering,
SOU 2020:6

Sjukförsäkringens grundläggande samhällsfunktion

Sjukförsäkringens utformning och tillämpning har en helt avgörande betydelse för människors möjligheter att kunna arbeta och försörja sig på egen hand. För många sjukdomsfall och i många olika yrken är det i grunden rätt okomplicerat. Du blir så pass sjuk eller drabbas av en olycka som gör att du inte kan jobba helt eller delvis. Du får sjukvård och eventuell rehabilitering, blir återställd och kan jobba fullt ut igen. I vissa mer komplicerade situationer, kan du inte återgå till ditt gamla jobb utan behöver ställa om till ett nytt yrke. För många personer som lever med en funktionsnedsättning eller en kronisk sjukdom är den grundläggande bilden inte lika enkel. Sjukförsäkringens konstruktion som stöd vid tillfällig sjukdom, eller som renodlad omställningsförsäkring, blir inte lika enkel att utforma.

Vår utgångspunkt är att varje människa ska ges möjlighet att jobba till hundra procent av sin egen, individuella förmåga. En väl fungerande sjukförsäkring strävar då alltid till att tillvarata och utveckla allas arbetsförmåga. Regelverk och tillämpning måste syfta till det större samhällsintresset att människor jobbar i utifrån sin förmåga. Framförallt får utfallet inte bli kontraproduktivt och skapa ett utanförskap som går stick i stäv mot arbetslinjen. Tyvärr är vår erfarenhet att det är just detta som sker. Bland våra medlemsförbund finns många exempel på människor som istället för rehabilitering och nödvändigt stöd, blir utförsäkrade och ställd utan försörjning. Konsekvenserna påverkar både sjukdomstillståndet och arbetsförmågan negativt. Istället för steg närmare arbete, tas rejäla kliv mot utanförskap. Det ger katastrofala följder för den enskilde och dennes anhöriga, det gagnar inte heller den övergripande samhällsnyttan. Detta kan inte vara sjukförsäkringens samhällsfunktion.

Behovet av reformer är akut

Vi delar i stort utredningens problembeskrivningar och analyser. Den ärendegranskning som utredningen genomfört, bekräftar den bild vi har att Försäkringskassan beslutsmotiveringar inte är transparenta, vilket gör att det är svårt att förstå orsaken till nekad ersättning. Det är anmärkningsvärt att Försäkringskassan inte ens vid denna granskning kan påvisa underlag som stöd för de beslut som fattats och att man i nästan samtliga granskade fall inte tagit in annat underlag än läkarintyget, ett tecken på stora brister i myndighetens utredningsskyldighet. Det är också oroväckande att det i de flesta granskade fall saknas ställningstagande från Försäkringskassan om den enskildes behov av rehabilitering och att

En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering,
SOU 2020:6

antalet avstämningsmöten med sjukskrivande läkare och arbetsgivare stadigt minskat. Sammantaget pekar utredningens kartläggning på att myndighetens samordnande roll för den enskildes rehabilitering inte fungerar. Den försäkrade får inte sitt rehabiliteringsbehov kartlagt och heller inga insatser och passerar då igenom rehabiliteringskedjan utan chans att påverka sin situation. Genom exempel från våra förbund, vet vi att i princip identiska fall bedöms helt olika av olika handläggare på Försäkringskassan, vilket leder till en stor rättsosäkerhet.

De senaste årens utveckling visar på en stadig nedgång av människor som får stöd inom olika försäkringsformer som rymms inom sjukförsäkringen. Försäkringskassans prognoser för kommande år pekar på en fortsatt nedgång. De samlade sjuktalen är historiskt låga. Tyvärr beror detta inte endast på att ohälsan minskat eller att fler försörjer sig genom eget arbete. Tvärtom ser vi bland våra medlemsgrupper allt fler som utförsäkras utan att få jobb, utan hänvisas till försörjningsstöd eller som försörjs av anhöriga.

I vår rapport Respekt för rättigheter ¹ har vi kartlagt hur Sverige lever upp till Funktionsrättskonventionen och den samlade bilden är att allt fler personer med funktionsnedsättning över tid fått en allt lägre försörjningsnivå. En ny målgrupp för försörjningsstöd är unga personer med livslånga och omfattande funktionsnedsättningar som tidigare har fått aktivitetsersättning. ² Försörjningsstödet är utformat för att vara ett tillfälligt stöd då alla egna tillgångar är uttömda och ersättningsnivån är betydligt lägre än i socialförsäkringen. I takt med att allt fler utförsäkras från sjukförsäkringen hamnar fler människor i utanförskap med stor risk för livslång fattigdom och mycket små möjligheter att bryta sig ur den situationen. Många med psykisk funktionsnedsättning lever dock varaktigt på försörjningsstöd. ³ Stödsystemen för försörjning är komplicerade. Det vilar ett stort ansvar på den enskilde att agera rätt för att inte mista sin försörjning, men också att klara av ansökningsprocessen, vilket skapar stora hinder för personer med kognitiva funktionsnedsättningar.

¹ <https://funktionsratt.se/funktionsratt-ratten-att-fungera-i-samhallet-pa-lika-villkor/manskliga-rattigheter/funktionsrattskonventionen/civilsamhallets-granskning/>

² <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/ost/unga-med-funktionsnedsattningar-hamnar-hos-socialen>

³ https://www.nsph.se/wp-content/uploads/2014/09/Minuskontot_3_slutversion-formsatt.pdf

Utredningens förslag

12.2 Bedömningen efter 180 dagar ska göras mot sådant angivet arbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden

Det är både önskvärt och rimligt att arbetsförmågan prövas mot ett angivet arbete som är någorlunda tänkbart och reellt för att inte bli helt hypotetiskt och verklighetsfrämmande. Utredningens förslag förstärker funktionen av att faktiskt prövas mot arbete. Det ökar också rejält möjligheterna att skapa förståelse för de beslut som fattas, både för den enskilde försäkrade och i en eventuell rättslig prövning av besluten.

Vi tillstyrker utredningens förslag.

12.3 Ärendena måste utredas mer

Grundläggande för att en prövning ska bli både rättssäker, men också träffsäker och effektiv, är att underlagen för beslut är tillräckliga. Prövningen måste vara rättssäker ur individens perspektiv – att få sin individuella situation bedömd – men också för handläggare – att beslut som fattas är väl grundade på de rekvisit som lagstiftningen ställt upp. Kvalitativa utredningar leder inte bara till säkrare beslut, de skapar också förutsättningar för mer träffsäkra åtgärder för fortsatta åtgärder.

Vi tillstyrker utredningens förslag.

12.4 Äldre ska alltid få sin arbetsförmåga bedömd mot arbete hos arbetsgivaren

Det är fullt rimligt att sänka kraven på omställning för personer som närmar sig ålderspension, i synnerhet när själva omställningen riskerar ta så pass lång tid att den yrkesverksamma tiden i nytt arbete blir försumbar.

Vi tillstyrker utredningens förslag.

12.5 Inför ett nytt beviskrav, övervägande skäl, för att skjuta upp prövningen mot ett normalt förekommande arbete efter dag 180

Dagens tillämpning av det nu förekommande begreppet "särskilda skäl" sker alltför restriktivt, vilket i praktiken saboterar möjligheter

En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering,
SOU 2020:6

till återgång i arbete. För den enskilde som till exempel står i kö för en avgörande sjukvårdsbehandling som drar ut på tiden, blir utfallet särdeles inhumant. Utan att på något sätt kunna påverka sin egen situation, dras dennes rätt till ersättning in även i de fall där den förväntade behandlingen har goda chanser att återge arbetsförmågan. Vi är dock kritiska till den del i förslaget som anger att övervägande skäl endast är aktuellt om man bedöms kunna återgå till arbetet i samma omfattning som innan sjukskrivningen. Vi menar att det borde kunna vara aktuellt även för den som kan återgå till arbetet på deltid.

Vi tillstyrker utredningens förslag.

12.6 Gör det möjligt att skjuta upp prövningen mot ett normalt förekommande arbete efter dag 365

Även efter dag 365 måste bedömningen av möjligheten att återgå till den ursprungliga arbetsgivaren göras mer rimligt än vad som sker idag. Vi hade förordat att den bortre gränsen sätts vid dag 730, som utredningen resonerat om i sitt delbetänkande, SOU 2019:2, än den nu föreslagna bortre gränsen till dag 550 .

Vi tillstyrker utredningens förslag.

12.7 Arbetsförmågan ska inte prövas mot normalt förekommande arbete vid bedömning av rätt till rehabiliteringsersättning

Nuvarande tillämpning har urholkat rehabiliteringsersättningens syfte. Tidiga insatser av adekvat rehabilitering är väl belagda framgångsfaktorer. Rehabiliteringsersättningen är ett viktigt verktyg för detta och måste fylla sitt ursprungliga syfte.

Vi tillstyrker utredningens förslag.

12.8 Regeringen bör överväga ett förtydligande av begreppet arbetslivsinriktad rehabilitering

Utredningen lyfter en mycket angelägen fråga. För att skapa bättre möjligheter för återgång (eller inträde) i arbete, måste en bredare palett av åtgärder utvecklas för att överlappa gränslandet mellan sjukförsäkring och arbetsmarknadspolitik. Det är de faktiska stödåtgärderna som för många av våra förbunds medlemmar är helt avgörande för om man kan komma till jobb eller ej, inte i hur gränskontrollen till olika försäkringsersättningar är utformade.

En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering,
SOU 2020:6

De arbetsmarknadspolitiska stöden som är utformade för personer med funktionsnedsättningar är i stort behov av reformer, en satsning på universellt utformade arbetsplatser⁴ behövs också.

Vi har återkommande påtalat detta för regeringen, senast i februari 2020 i skrivelse till arbetsmarknadsministern i kölvattnet av den pågående reformeringen av arbetsförmedlingen.⁵

Vi tillstyrker utredningens förslag.

12.9 Sjukersättningens regelverk behöver ses över

Även här har utredningen påtalat ett angeläget behov, vilket glädjande redan föregåtts av regeringen i den nyligen tillsatta utredningen, dir 2020:31. Såväl sjukersättningen som aktivitetsersättningen är i akut behov av översyn för att uppnå en sammanhållen, fungerande socialförsäkring som fyller sitt viktiga samhällsyrfte.

Vi tillstyrker utredningens förslag.

12.10 Ett särskilt stöd vid omställning bör övervägas

Vi delar utredningens bedömning att den svenska sjukförsäkringen ställer höga krav på omställning relativt tidigt i sjukdomsprocessen. Stödande åtgärder för att förstärka möjligheterna till omställning är positiva.

Vi tillstyrker utredningens förslag.

Med vänlig hälsning
Funktionsrätt Sverige

Elisabeth Wallenius
Ordförande

⁴ Läs mer om Universellt utformade arbetsplatser – UUA,
<https://funktionsratt.se/funktionsratt-sverige-projekt/universellt-utformade-arbetsplatser-uua/>

⁵ <https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2020/02/Skrivelse-Eva-Nordmark.pdf>